УДК 332.146.2:338.246.2

Ю.В. Малаховський, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Зведені рахунки вимірювання ефективності соціально-економічної діяльності

Досліджуються аналітичні можливості та розробляються методологічні пропозицій щодо складання і використання фінансової матриці соціальних рахунків з метою комплексного дослідження послідовності і взаємного зв'язку показників випуску товарів та послуг, виробництва, первинного та вторинного розподілу доходів, їх остаточного використання, нагромадження капіталу на національному і регіональному рівнях господарювання
регіональна економіка, ефективність господарювання, зведені регіональні рахунки, фінансова матриця соціальних рахунків, вимірювання обсягів діяльності, національна економіка, ефективність регіональної соціально-економічної діяльності

Актуальність теми дослідження. Запровадження системи ринкового регулювання вітчизняної економіки суттєво змінило арсенал підходів до здійснення цього процесу. Перестала задовольняти вимогам аналітичного дослідження стану та проблем соціально-економічного розвитку система складання балансу народного господарства та регіональних балансів виробництва, споживання і нагромадження суспільного продукту, виробництва, розподілу і кінцевого використання національного доходу, планового міжгалузевого балансу виробництва і розподілу продукції, фонду відшкодування і системи балансів засобів виробництва, предметів споживання, фонду нагромадження і системи матеріальних балансів, трудових ресурсів, основних фондів і національного багатства. Ринкова орієнтація економіки викликала суттєві зміни системи формування, розподілу та використання доходів, значно розширила перелік інституційних одиниць, що функціонують у системі національної економіки, ускладнила зв'язки між ними, зажадала докорінного перегляду сутності головних потоків коштів реального сектору економіки, міжінституційних зв'язків, матричних форм представлення процесів витрат та випуску продукції в національному і регіональному масштабах, включення до балансових розрахунків елементів рахунків капіталу, фінансових рахунків.

Постановка проблеми. Зміна вітчизняної системи функціонування доходів інституційних одиниць, перехід на міжнародні стандарти складання статистичної звітності, широке запровадження системи національних рахунків стали передумовою значного оновлення та розширення переліку напрямів національних та регіональних досліджень. Сьогодні кардинальними напрямами таких досліджень визнано встановлення структури заощаджень, інвестицій та фінансових розрахунків між секторами, а також розробка методологічних прийомів їх взаємного ув'язування з метою забезпечення максимальної достовірності передбачень можливих сценаріїв економічного розвитку на різному рівні господарювання. Розширення переліку рівноправних економічних агентів робить принципово можливим описати кругообіг доходів у процесі продуктивної діяльності, створення доданої вартості, розподілу доходів, їх перерозподілу, споживання у вигляді послідовної зміни координат матриці "фактори виробництва – інституційні установи – сектори виробництва". У достатньо повній мірі вимогам врахування особливостей функціонування системи доходів у національній економіці відповідає система національних рахунків (СНР) – сукупність показників послідовного та взаємопов'язаного опису найважливіших процесів і явищ економіки: виробництва, доходів, споживання, нагромадження капіталу та фінансів, що відбуваються в

© Ю.В. Малаховський, 2011

умовах ринкових відносин. Національні рахунки розробляються Державним комітетом статистики України згідно стандарту СНР, що прийнятий міжнародними організаціями у 1993 р.

Використання при аналізі макроекономічного обороту інституційного принципу класифікації елементів економічної системи (домашні господарства; не фінансові установи; держава, фінансові установи; некомерційні організації, що обслуговують населення; рахунки іншого світу), дозволяє виявити якісні та кількісні взаємозв'язки між секторами економіки. Разом з тим, дана класифікація не дозволяє оцінити мультиплікаційні ефекти в економіці (за яких витрати покупця розглядаються одночасно як доходи продавця продукції, що спонукають його до подальшого розвитку діяльності), оскільки при цьому підході не розглядаються у взаємозв'язку всі макроекономічні процеси – виробництво, формування, розподіл і використання доходів, їх накопичення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рішення зазначеної проблеми можливе при використанні матриці соціальних рахунків (МСР), заснованої на СНР. Основоположником такого підходу до аналізу макроекономічних процесів є англійський економіст Г. Піатт [1]. Істотний внесок у розробку основ матриці соціальних рахунків внесли Х.Аларкон (J.Alarcon) [2], Р.П.Байрон (R.P.Byron) [3], Х.Еміні (C.A.Emini) [4], М.Азіян (M.Asian) [5], С.Кьонінг і В.Рьойтер (S.Keuning, William de Ruijter) [6], М.Тодаро (M.Todaro) [7]. У російськомовній науці аналогічні дослідження здійснювалися в рамках побудови зведеного матеріально-фінансового балансу (ЗМФБ) в матричній формі. Серед вітчизняних дослідників провідна роль у дослідженні ЗМФБ належить представникам донецької школи [8].

Метою статті є дослідження аналітичних можливостей та розробка методологічних пропозицій щодо складання і використання фінансової матриці соціальних рахунків (ФМСР) з метою комплексного дослідження послідовності і взаємного зв’язку показників випуску товарів та послуг, виробництва, первинного та вторинного розподілу доходів, їх остаточного використання, нагромадження капіталу на національному і регіональному рівнях господарювання.

Виклад основного матеріалу. Матриця соціальних рахунків (МСР) – набір взаємопов'язаних статистичних таблиць, що схематично зображають кругообіг доходів в економіці держави протягом певного періоду часу. Вихідними даними для складання матриці є система зведених національних рахунків, національних рахунків за інституційними секторами економіки, таблиця витрати-випуск у цінах споживачів. МСР містить інформацію про діяльність суб’єктів господарювання, що представляють окремі види економічної діяльності (за КВЕД), результати використання виробничих факторів (праця та капітал), інституційних секторів економіки (нефінансові та фінансові корпорації, домашні господарства, некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства, органи державного управління).

У таблицях 1, 2 наведено запропоновану нами до використання схему фінансової матриці соціальних рахунків (ФМСР) України і розраховано її параметри для 2005 р. ФМСР базується на однойменній моделі, що розроблено в університеті м. Нагоя (Японія) для економіки КНР [9], враховує особливості запровадження системи національних рахунків в Україні і може використовуватись при аналізі впливу конкретних стратегічних заходів національного масштабу, розрахунках непрямих і багатофакторних мультиплікативних ефектів країн (МСР 1986р. Чилі, 1995р. Узбекистан, 2003р. України, 1999р. Португалії), їх окремих регіонів [10, 11, 12].

Таблиця 1 – Схема фінансової матриці соціальних рахунків України

Витрати / Виручка			Виробнича діяльність	Фактори		Поточні рахунки інституцій					Капітальні рахунки інституцій					Фінансові рахунки										Разом
			1–7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	Σ	29
Виробнича діяльність		1–7	ПС			$СП_{дг}$	$СП_{нпк}$	$СП_{у}$			$ІНВ_{дг}$	$ІНВ_{нфу}$	$ІНВ_{у}$	$ІНВ_{фу}$												Внутрішній попит
Праця		8	$ВВД_{п}$							$ЗД_{п}$																Валова додана вартість
Капітал		9	$ВВД_{к}$							$ЗД_{к}$																
Поточні рахунки	Домашні господарства	10		$ІДП_{дг}$	$ІДК_{дг}$		$ПТ_{дгнпк}$	$ПТ_{дгу}$																		Доходи інституцій
	Неприбуткові корпорації	11			$ІДК_{нпк}$					$ПТ_{рснпк}$																
	Уряд	12	ПВ		$ІДК_{у}$	$ПТ_{удг}$	$ПТ_{унпк}$		$ПТ_{уфк}$	$ПТ_{урс}$																
	Фінансові корпорації	13			$ІДК_{фк}$																					
	Решта світу	14		$ІДП_{рс}$	$ІДК_{рс}$			$ПТ_{рсу}$																		
Капітальні рахунки	Домашні господарства	15				$ЧЗ_{дг}$																			$ФЗ_{дг}$	Зміна сукупних зобов'язань інституцій
	Нефінансові корпорації	16					$З_{нфк}$						$КТ_{нфку}$												$ФЗ_{нфк}$	
	Уряд	17						$З_{у}$																	$ФЗ_{у}$	
	Фінансові корпорації	18							$З_{фк}$																$ФЗ_{фк}$	
	Решта світу	19								$З_{рс}$															$ФЗ_{рс}$	
Фінансові рахунки	Поточні	20																								Сукупні фінансові потоки
	Депозити	21																								
	Державні борги	22																								
	Корпоративні борги	23																								
	Акції	24																								
	Запозичення	25																								
	Прямі іноземні інвестиції	26																								
	Зовнішні резерви	27																								
	Інші фінансові потоки	28									$ФА_{дг}$	$ФА_{нфк}$	$ФА_{у}$	$ФА_{фк}$	$ФА_{рс}$											
Разом		29	Внутрішня пропозиція	Валовий первинний дохід		Видатки інституцій					Зміна сукупних активів інституцій					Сукупні фінансові потоки										

Примітки: дг – домогосподарства; нпу – неприбуткові установи; у – уряд; фк – фінансові корпорації; рс – решта світу; ПС – проміжне споживання; СП – споживання; ІНВ – інвестування, формування основного капіталу, включаючи формування основного капіталу та приріст запасів; $ВВД_{п}$ – дохід від праці у підсумку внутрішньої виробничої діяльності; $ЗД_{п}$ – дохід від праці ззовні системи національної економіки; $ВВД_{к}$ – дохід від капіталу у підсумку внутрішньої виробничої діяльності; $ЗД_{к}$ – дохід від капіталу ззовні системи національної економіки; ІДП – інституційні доходи від праці; ІДК – інституційні доходи від капіталу; $ПТ_{дгнпк}$ – поточні трансфери домашнім господарствам від неприбуткових корпорацій; $ПТ_{дгу}$ – поточні трансфери домашнім господарствам від уряду; ПВ – податки на виробництво, у т.ч. непрямі; $ІДК_{у}$ – урядові інституційні капітальні доходи; $ПТ_{удг}$ – поточні трансфери від домашніх господарств, що включають платежі податків на доходи до бюджету та внески до позабюджетних фондів системи соціального захисту; $ПТ_{унпк}$ – корпоративні платежі неприбуткових установ; $ПТ_{уфк}$ – корпоративні податки, що сплачуються фінансовими установами до бюджету; $ПТ_{урс}$ – поточні трансфери уряду від решти світу; $ІДК_{фк}$ – капітальний дохід фінансових корпорацій; ІМП – імпорт; $ІДП_{рс}$ – інституційний дохід від праці решти світу; $ІДК_{рс}$ – інституційний дохід від капіталу решти світу; $ПТ_{рсу}$ – поточні трансфери решті світу від уряду; З – заощадження; $КТ_{нфку}$ – капітальні трансфери нефінансовим корпораціям від уряду; ФЗ – фінансові зобов'язання; ФА – фінансові активи

Таблиця 2 – Вартісна матриця соціальних рахунків підприємств, установ та організацій за КВЕД та інституційних секторів України 2005 року, млрд. грн.

Ресурси \ Використання		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	a,b	26
		Виробнича діяльність з утворення доходу								Рахунок розподілу первинного доходу		Поточні рахунки використання первинного доходу					Капітальні рахунки використання доходу (валового наявного)					Фінансові рахунки					балансуючі статті	Разом
A+B	1	31,2	0,1	25,1	0,1	0,1	1,6	0,1	1,6			38,6		1,0		9,5												109,8
C	2	0,4	3,9	71,5	10,0	1,3	1,8	3,9	0,9			4,1		0,1		11,0												103,1
D	3	19,2	10,8	175,6	4,5	21,4	16,9	15,8	19,0			144,1		1,0		166,9												652,7
E	4	1,0	4,0	12,8	3,6	0,4	1,3	2,5	5,2			8,2		0,4		1,0	6,0	0,7	11,8	81,6								40,6
F	5		0,1	0,3	0,2	0,7	0,2	0,2	1,9			1,0				0,6												47,6
G+H	6	7,1	4,2	76,1	0,2	0,6	6,0	3,0	4,5			5,9		0,2		5,7												113,3
I	7	2,8	5,1	19,6	1,4	3,1	5,6	13,2	5,8			22,8		2,2		27,9												109,5
J+K+L+M+N+O+P+Q	8	1,1	1,3	14,6	1,7	2,1	14,2	5,0	35,6			27,9	4,7	75,6		4,7												193,5
Фактори виробництва: Праця	9	7,0	12,7	53,9	9,2	12,7	22,1	23,8	75,2							1,8												218,4
Фактори виробництва: Капітал*	10	34,6	6,7	30,6	6,1	3,5	34,6	23,0	29,7			7,5		4,5	-18,9	56,1												218,0 (168,8 + 49,2)
Поточні рахунки формування первинного доходу: ДГ	11									218,4	66,5	-238,7																46,2
НКООДГ	12										0,8		-0,2															0,5
Уряд	13	0,5	1,4	37,5	3,6	1,1	3,3	4,7	4,0		68,9			-55,9														13,0
Корпорації	14										81,8				-28,1													53,7
Решта світу	15	4,9	52,8	135,1		0,6	5,7	14,3	10,1																			
Капітальні рахунки: Домашні господарства	16											46,2									1,0			19,3		1,2		67,7
НКООДГ	17												0,5								0,5							1,0
Уряд	18													13,0							-5,9		5,9	-0,5	25,6	5,3		43,3
Корпорації	19														53,7						4,3	117,1	21,7	53,5	63,2	42,0		355,5
Решта світу	20																											
Фінансові рахунки: Готівка та депозити	21																54,3		34,4	81,1								169,8
Цінні папери, крім акцій	22																0,2		-0,1	30,1								30,2
Кредити та позики	23																		-1,5	51,4								50,0
Акції та інші види участі у капіталі	24																6,0			44,4								50,4
Інші фінансові потоки	25																1,2		2,0	62,9								66,1
Статистична розбіжність	a																	0,3	-3,3	4,0							1,0	
Чисте кредитування (+), чисте запозичення (-)	b																					52,7	2,6	-22,3	-38,4	17,6	12,2	
Разом	26	109,8	103,1	652,7	40,6	47,6	113,3	109,5	193,5	218,4	218,0	46,2	0,5	13,0	53,7		67,7	1,0	43,3	355,5		117,1	27,6	72,3	88,8	48,5		
		1370,2 (705,2 + 216,6 + 168,8 + 56,1 + 223,5)										Валове заощадження												354,3			12,2	

Разом (26): 1370,2 (705,2 + 252,6 + 4,7 + 80,5 + 99,9 + 227,3)

Валове заощадження (Фінансові рахунки): 366,5

Примітки: * утворений валовий прибуток, змішаний дохід підприємств різного виду економічної діяльності, у тому числі послуги фінансових посередників, з врахуванням сальдо первинних доходів від власності, що отримані інституційними секторами економіки у процесі його використання плюс податки на виробництво та імпорт за виключенням субсидій;

розгорнуте сальдо капітальних трансфертів враховується при розрахунку (в рядок) капітальних витрат коштів інституційних секторів, що включають валові заощадження, сальдо капітальних трансфертів, а також чисте прийняття фінансових зобов'язань (рядки 16-19)

218,0 = 66,5 + 0,8 + 68,9 + 81,8 – валове сальдо первинних доходів

Таблиця 3 – Макет матриці соціальних рахунків для Кіровоградської області

		Види діяльності	Товари	Фактори виробництва		Економічні агенти			Накопичення	СНД	Решта світу	Разом
				праця	капітал	підприємства	населення	держава				
Види діяльності			Внутрішні товари					Субсидії підприємствам		Експорт	Експорт	Обсяг продаж
Товари		Проміжне споживання				Споживання НКПОДГ	Приватне споживання	Державне споживання	Валові інвестиції			Сукупний попит
Фактори виробництва	праця	Фонд оплати праці										Валова додана вартість за вирахуванням послуг фінансових посередників
	капітал	Валовий прибуток										
Економічні агенти	підприємства			Фонд оплати праці найманих працівників з нарахуваннями	Прибуток (чистий)	Матеріальні витрати підприємств сфери матеріального виробництва						Доходи (виручка) підприємств сфери матеріального виробництва
	населення			Фонд оплати праці				Виплати населенню				Доходи населення
	держава	Валові податки на виробництво та імпорт		Податок на доходи фізичних осіб	Податок на прибуток	Податки на виробництво	Добровільні платежі та внески					Доходи держави
Накопичення						Інвестиції	Заощадження	Інвестиції				Валові накопичення
СНД			Імпорт									Імпорт
Решта світу			Імпорт									Імпорт
Разом		Загальні платежі	Сукупне споживання	ВРП за винятком чистих податків на продукти		Витрати підприємств	Витрати населення	Витрати держави	Валове нагромадження			

Для аналізу регіональної економіки може бути застосовано аналогічну модель фінансової матриці соціальних рахунків (табл. 3). Модель набуває завершеної форми за рахунок врахування особливостей економічної поведінки домашніх господарств, держави, що представлена бюджетами різних рівнів, фінансової та кредитної системи, що виконує функції розподілу та перерозподілу потоків доходів між інституційними одиницями. Комплексний підхід до розробки моделі регіональної економіки дозволяє представити її у вигляді системи взаємодіючих видів економічної діяльності, регіональних ринків товарів, основних факторів виробництва, економічних агентів – інституційних секторів, різновидів кінцевого споживання, експортної та імпортної діяльності, рахунків "решти світу".

Проблеми соціально-економічного розвитку Кіровоградської області є типовими для агропромислових регіонів України: характерними для них є значна питома вага проміжного споживання у структурі його сукупного обсягу, слабкість споживчого сектора економіки, надмірний ступінь монополізації галузевих ринків, відмова від державного фінансування провідних галузей виробництва, що має за наслідок різке скорочення обсягів виробництва профільної для матеріального сектора виробництва продукції, відсутність достатніх інвестицій для дієвої переорієнтації підприємств на споживчий ринок, різка диференціація доходів населення, недостатнє бюджетне фінансування соціальної сфери.

За рівнем купівельної спроможності грошових доходів населення Кіровоградська область перебуває в категорії регіонів низької забезпеченості, в котрих середній дохід на одного жителя не перевищує подвоєної величини прожиткового мінімуму. Проте все ще зберігається значний потенціал для розвитку економіки області. Вона має достатній рівень інвестиційної привабливості. Проте на зростання цього показника негативно впливає рівень бюджетного самозабезпечення – частка надходжень з державного бюджету у вигляді субвенцій в бюджетних доходах області складає у 2010 році 54,5% за загальним фондом і 47,2% – за спеціальним.

Структуру загальних платежів, що здійснюються інституціональними одиницями Кіровоградської області, розраховано за первинними даними формування валового регіонального продукту (ВРП) (табл. 4).

Таблиця 4 – Структура загальних платежів Кіровоградської області

Структура регіональних платежів	Період, рік					
	2005		2006		2007	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Проміжне споживання	8061	53,7	9406	53,2	11145	52,4
ВРП*, у т.ч.:	6952	46,3	8286	46,8	10136	47,6
оплата праці найманих працівників	3551	23,7	3737	21,1	4861	22,8
валовий прибуток, змішаний дохід	2656	17,7	3581	20,2	4133	19,4
податки на продукти*	701	4,7	919	5,2	1115	5,2
інші податки на виробництво та імпорт	44	0,3	49	0,3	27	0,1
Разом	**15013**	**100**	**17692**	**100**	**21281**	**100**

* розрахунково

Розрахунок обсягів продажу в цілому по області здійснено у таблиці 5.

Частка субсидій на покриття збитків та відшкодування різниці цін незначно коливалась і становила у різні роки: 1,1% у 2005 р., 1,2% у 2006 р., 1,5% у 2007 р. В той же час зменшилось податкове навантаження на підприємства: відношення всіх податкових надходжень до прибутку (фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування) змінилося з 2,2 (381,2/173,4) у 2005 році до 1,53 (477,7/311,5) у 2006 та 1,14 (670,5/586,2) у 2007 р.

Таблиця 5 – Розрахункові обсяги продажів Кіровоградської області, ринкові ціни

Структура регіональних платежів	Період, рік					
	2005		2006		2007	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Внутрішні товари	14938	92,3	17593	93,5	21134	92,4
Субсидії підприємствам*	75	0,5	99	0,5	147	0,6
Експорт, у т.ч.:	1175	7,2	1131	6,0	1600	7,0
країни СНД	504,5	3,1	620,9	3,3	1022,9	4,5
решта світу	670,5	4,1	510,1	2,7	577,1	2,5
Разом	**16188**	**100**	**18823**	**100**	**22881**	**100**

* розрахунково

Як можна бачити (табл. 6), протягом досліджуваного періоду структура сукупного попиту змінювалась наступним чином: відбувалося повільне збільшення обсягів кінцевого споживання населення на фоні скорочення обсягу проміжного споживання сектору матеріального виробництва, кінцевого споживання органів державного управління. Позитивні тенденції спостерігались у процесі рівноважного збалансування інвестиційного попиту у регіоні. Сукупне споживання, що дорівнює сукупному попиту, розраховано як суму внутрішнього випуску товарів та імпорту з країн близького та далекого зарубіжжя.

Таблиця 6 – Структура сукупного попиту в Кіровоградській області

Елементи формування сукупного попиту	Структура попиту*					
	2005		2006		2007	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Сукупний попит	15524	100	18161	100	22153	100
у тому числі						
Проміжне споживання	8061	51,9	9406	51,8	11145	50,3
Кінцеве споживання населення (з врахуванням експорту)	5665	36,5	7888	43,4	9713	43,8
Кінцеве споживання держави	37	0,2	22	0,1	18	0,1
Інвестиційний попит	1761	11,3	845	4,7	1277	5,8

*розрахунки автора

З точки зору формування вартісної оцінки використаних факторів виробництва, то сума фонду оплати праці найманих працівників і валового прибутку, змішаного доходу становить щорічну валову додану вартість у фактичних цінах. З точки зору на вартісну оцінку використання виробничих факторів, то у цьому процесі приймають участь усі економічні агенти: підприємства (здійснюють матеріальні витрати та отримують валовий дохід у сумі фонду оплати праці і прибутку), населення (наймані працівники отримують заробітну плату, підприємці – змішаний дохід), держава (на стадії формування первинних доходів до бюджету надходять кошти податку на доходи фізичних осіб, а також податок на прибуток підприємств).

Абсолютні суми та структуру виручки від реалізації продукції підприємств усіх видів економічної діяльності Кіровоградської області відображено у таблиці 7. Вихідними даними для розрахунку параметрів доходів підприємств є щорічні дані статистичної звітності про рентабельність операційної діяльності за видами економічної діяльності, структуру операційних витрат з реалізованої продукції (робіт, послуг), а також про фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування за видами економічної діяльності.

Таблиця 7 – Виручка від реалізації продукції підприємств усіх видів економічної діяльності, млн. грн.

Період, рік	Чиста виручка (доход) від реалізації продукції (товарів та послуг)	Операційні витрати з реалізованої продукції					Прибуток	
		Разом	у т.ч. за складовими				валовий	до оподаткування
			матеріальні та прирівняні до них витрати	амортизація	витрати на оплату праці з відрахуваннями на соціальні заходи	інші операційні витрати		
2005	10707,7 / 100,0	10589,9 / 98,9	8401,3 / 78,5	408,2 / 3,8	1026,5 / 9,6	753,9 / 7,0	117,8 / 1,1	173,4
2006	12578,5 / 100,0	12389,8 / 98,5	9628,0 / 76,5	498,1 / 4,0	1256,5 / 10,0	1007,3 / 8,0	188,7 / 1,5	311,5
2007	16197,2 / 100,0	15938,0 / 98,4	12454,5 / 76,9	600,9 / 3,7	1573,9 / 9,7	1308,7 / 8,1	259,2 / 1,6	586,2

Категорії виручки від реалізації (доходів) підприємств

	Кошти на оплату праці з відрахуваннями на соціальні заходи		Інші операційні витрати		Прибуток		Разом	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2005	1026,5	9,6	9563,4	89,3	117,8	1,1	10707,7	100,0
2006	1256,5	10,0	11133,3	88,5	188,7	1,5	12578,5	100,0
2007	1308,7	8,1	14629,3	90,3	259,2	1,6	16197,2	100,0

Структуру доходів та видатків населення представлено в 8.

Таблиця 8 – Структура сукупних доходів та видатків населення області

Категорії доходів		Період, рік					
		2005		2006		2007	
		млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Доходи населення							
Заробітна плата		2711	36,4	3370	37,5	4398	37,9
Прибуток та змішаний дохід		1392	18,7	1545	17,2	2036	17,5
Доходи від власності		324	4,3	357	4,0	505	4,4
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти		3024	40,6	3719	41,4	4663	40,2
Разом		**7451**	**100**	**8991**	**100**	**11602**	**100**
Категорії доходів населення							
Доходи від праці		2711	36,4	3370	37,5	4398	37,9
Доходи від капіталу		1716	23,0	1902	21,2	2541	21,9
Виплати населенню		3024	40,6	3719	41,4	4663	40,2
Разом		**7451**	**100**	**8991**	**100**	**11602**	**100**
Видатки населення							
Витрати на кінцеве споживання		5720	76,8	6995	77,8	9067	78,2
Обов'язкові платежі та сплачені внески		421	5,7	574	6,4	876	7,6
Нагромадження та приріст активів	не фінансових	60	0,8	106	1,2	96	0,8
	фінансових	1250	16,8	1316	14,6	1563	13,5
Разом, у т.ч.:		**7451**	**100**	**8991**	**100**	**11602**	**100**
Наявний доход		**5989**	**80,4**	**7073**	**78,7**	**8962**	**77,2**

ВРП у Кіровоградській області становить менше 2000 доларів США протягом року (1328 – у 2005, 1978 – у 2007р.). Грошові доходи і витрати на одного жителя регіону є нижчими від середніх по країні (доходи становлять 79,6% від середнього рівня по країні у 2005 році, 84% у 2006 році, 80,8% – у 2007) (табл. 9).

Таблиця 9 – Грошові витрати і доходи на душу населення області

Показники	Одиниця вимірювання	Період, рік		
		2005	2006	2007
1. Чисельність населення (середня річна)	тис. осіб	1075,5	1060,8	1046,4
2. Валовий регіональний продукт	млн. грн.	6877	8187	9989
3. Курс долара (середній за рік)	грн.	5,18	5,05	5,05
4. ВРП на одну особу за рік (р.2÷р.1)	грн.	6394	7723	9546
5. Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн.**	грн.	992,9	1303,7	1546,7
6. Питома вага грошових доходів у структурі сукупних ресурсів***	%	83,8	82,9	86,3
7. Грошові доходи в розрахунку на одне домогосподарство в середньому за місяць[1] (р.5×р.6)	грн.	832,05	1080,77	1334,80
8. Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство****	грн.	962,9	1245,0	1355,8
9. Питома вага грошових витрат у структурі сукупних ресурсів***	%	85,8	87,0	87,5
10. Грошові витрати у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство*****	грн.	825,7	1082,78	1186,36
11. Середній розмір домогосподарств*	осіб	2,39	2,37	2,35
12. Середня протягом року кількість домогосподарств[1] (р.1÷р.11)	тис. один.	450,0	447,59	445,28
13. Грошові доходи домогосподарств[1] (р.7×12×р.12)	млн. грн.	4493,1	5804,4	7132,3
14. Грошові доходи на душу населення[1] (р.13÷р.1)	грн./рік	4177,66	5471,72	6816,04
15. Грошові витрати домогосподарств[1](р.10×12×р.12)	млн. грн.	4458,78	5815,69	6339,15
16. Грошові витрати на душу населення (р.15÷р.1)	грн./рік	4145,77	5482,36	6058,05
Україна в цілому				
17. Чисельність населення (середня річна)	тис. осіб	47100	46750	46500
18. Середній розмір домогосподарств	осіб	2,61	2,6	2,6
19. Середня протягом року кількість домогосподарств[1] (р.17÷р.18)	тис. один.	18045,98	17980,77	17884,62
20. Грошові витрати у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство	грн.	1090,8	1282,6	1528,6
21. Грошові доходи у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство	грн.	1141,1	1411,6	1791,6
22. Грошові доходи домогосподарств[1] (р.21×12×р.19)	млн. грн.	247107,2	304597,86	384505,02
23. Грошові доходи на душу населення[1] (р.22÷р.17)	грн./рік	5246,44	6515,46	8432,13
24. Грошові витрати домогосподарств[1] (р.20×12×р.19)	млн. грн.	236214,66	276745,63	328061,16
25. Грошові витрати на душу населення[1] (р.24÷р.17)	грн./рік	5015,17	5919,69	7055,08

*, **, ***, **** http://www.kirstat.kr.ua/stat_inf_rik_vytraty_dom.htm#1

*****Статистичний щорічник Кіровоградської області за 2009 рік

[1] розрахунково

Закономірністю використання коштів населенням Кіровоградської області є те, що поточні доходи від праці та виплати населенню (соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти) є основним джерелом формування наявного доходу – максимально можливого

обсягу грошових доходів, які можуть бути використані домашніми господарствами на придбання споживчих товарів та оплату послуг.

Так, співвідношення між показниками "поточні доходи від праці та виплати населенню – наявний дохід" у загальному обсязі доходів та витрат населення 2005 році становило 77% до 80,4%, у 2006 – 78,9% до 78,7%, у 2007 – 78,1 до 77,2%. Ще більш тісним, практично однозначним – 77% до 76,8% у 2005р., 78,9% до 77,8% у 2006р., 78,1% до 78,2% у 2007р. – був зв'язок між показниками "поточні доходи від праці та виплати населенню – витрати на кінцеве споживання населення". Це також означає, що сумарно доходи від капіталу (відповідно, по роках 23,0%, 21,2%, 21,9%) практично тотожні витратам населення на здійснення обов'язкових платежів, сплату внесків, нагромадження не фінансових активів та приріст активів фінансових (23,3%, 22,2%, 21,9%).

Розрив між грошовими доходами та витратами у розрахунку на душу населення в Кіровоградській області незначний. Він становив 31,89 грн. (4177,66 – 4145,77) у 2005 році, – 10,64 грн. (5471,72 – 5482,36) у 2006р., лише у 2007р. він зріс і склав 757,99 грн. (6816,04 – 6058,05). Для порівняння у відповідні періоди в цілому по Україні відповідні значення становили 231,27 грн., 595,77 грн., 1377,05 грн. Це свідчить про наявність відкладеного споживчого попиту населення, а також про перспективу поліпшення структури продаж.

Структуру доходів держави, що уособлюється каналами надходженнями коштів до обласного бюджету, представлено в 10. Крім податків на продукти, інших податків на виробництво та імпорт, що формуються на стадії формування первинних доходів від факторів виробництва, до доходів держави віднесено усі види надходжень – податкові, неподаткові та інші, що нараховуються безпосередньо у області. Надходження бюджетних коштів від органів державного управління при цьому у розрахунок не приймаються.

Таблиця 10 – Бюджет Кіровоградської області та його структура

Показники	Період, рік					
	2005		2006		2007	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Доходи бюджету (загальний та спеціальний фонди)						
Податкові надходження, разом, у т.ч. :	381,2	34,9	477,7	32,2	670,5	34,3
податок на прибуток підприємств	0,7	0,1	0,7	0,0	1,3	0,1
податок з доходів фізичних осіб	252,6	23,1	335,5	22,6	505,9	25,9
податок на власність	14,8	1,4	19,1	1,3	21,4	1,1
збори за спеціальне використання природних ресурсів	59,2	5,4	66,2	4,5	80,5	4,1
внутрішні податки на товари та послуги	15,0	1,4	19,2	1,3	21,7	1,1
інші податкові надходження	38,9	3,6	37,0		39,7	
Неподаткові надходження	55,2	5,1	67,8	4,6	86,7	4,4
Інші надходження	17,5	1,6	31,4	2,1	23,5	1,2
Від органів державного управління	637,6	58,4	906,8	61,1	1172,5	60,0
Разом	**1091,5**	**100**	**1483,7**	**100**	**1953,2**	**100**
Видатки бюджету (загальний та спеціальний фонди)						
Соціально-культурні заходи, разом, у т.ч.:	898,8	82,6	1142,4	77,2	1581,7	82,6
Економічна діяльність	67,4	6,2	115,6	7,8	144,2	7,5
Інші види діяльності	118,0	10,9	218,4	14,7	181,5	9,5
Міжбюджетні трансферти	3,8	0,3	3,8	0,3	7,2	0,4
Разом	**1088,0**	**100**	**1480,2**	**100**	**1914,6**	**100**
Перевищення: доходів над видатками (+), видатків над доходами (-)	**3,5=** (1091,5 – 1088,0)	×	**3,5=** (1483,7-1480,2)	×	**38,6=** (1953,2-1914,6)	×

Очевидно, що витрати регіонального бюджету розбалансовано з його податковими, неподатковими та іншими власними надходженнями на протязі всіх років спостереження (табл. 11).

Дотаційні надходження бюджету (субсидії) від органів державного управління становили у 2005 році 637,6 млн. грн. (58,4% доходної частини), у 2006р. – 906,8 млн. грн. (61,1%), 1172,5 млн. грн. (60,0) у 2007р.. При цьому, постійно спостерігається профіцит бюджету.

Обробка даних таблиці дає змогу структуризувати загальні доходи держави протягом 2005-2007 рр.

Таблиця 11 - Структура доходів держави

Період, рік	Податки на продукти, виробництва та імпорт		Податок на прибуток підприємств		Податок на доходи фізичних осіб		Податки на виробництво		Платежі та внески		Разом	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2005	745	62,1	0,7	0,1	252,6	21,1	127,9	10,7	72,7	6,1	1198,9	100
2006	968	62,7	0,7	0,1	335,5	21,7	141,5	9,2	99,2	6,3	1544,9	100
2007	1142	59,4	1,3	0,1	505,9	26,3	163,3	8,5	110,2	5,7	1922,7	100

На основі даних про баланси підприємств за видами економічної діяльності, доходи та витрати населення, місцевих бюджетів, розраховано структуру нагромадження інституційних одиниць області (таблиця 12).

Як можна пересвідчитись, основну частку у структурі нагромадження займають власні кошти підприємств, а також інвестиції у основний капітал за рахунок власних коштів підприємств та організацій, коштів іноземних інвесторів, кредитів банків та інших позик, інших джерел фінансування, що здійснюються від імені підприємств.

Таблиця 12 – Обсяги та структура нагромадження інституційних одиниць Кіровоградської області*, млн. грн.

Структура нагромадження		Період, на 1.01 наступного року					
		2005		2006		2007	
		сума	%	сума	%	сума	%
Підприємства	власні кошти за балансом**	9210,2	10227,8 / 86,6	9713,0	11125,1 / 86,1	9461,4	11407,9 / 83,6
	інвестиції у основний капітал	1017,6		1412,1		1946,5	
Населення	приріст грошових вкладень та заощаджень в цінних паперах та заощаджень в іноземній валюті	1250	1296,2 / 11,0	1316	1386,2 / 10,7	1563	1677,2 / 12,3
	інвестиції у будівництво власних квартир та індивідуальне житлове будівництво	46,2		70,2		114,2	
Держава	прямі внески до національної економіки	67,4	288,3 / 2,4	115,6	410,2 / 3,2	144,2	565,2 / 4,1
	інвестиції у основний капітал за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів	220,9		294,6		421,0	
Разом		**11812,3**	**100**	**12921,5**	**100**	**13650,3**	**100**

* з врахуванням інвестицій у основний капітал

**станом на 1.01 наступного року

В силу того, що сукупний попит є меншим від обсягу продажів, а сукупне споживання – більшим від обсягу платежів, потенціал регіонального ринку товарів та послуг перевищує розміри платоспроможного попиту.

Частка імпорту у сукупному обсязі споживання у Кіровоградській області становила 3,8% (586 млн. грн.) у 2005р., 3,1% (568 млн. грн.) у 2006, 1019 млн. грн. (4,6%) у 2007р. Частка експорту у обсязі продаж протягом періоду спостереження коливалась від 1175 млн. грн. (7,6% сукупної пропозиції) у 2005р., 1131 млн. грн. (6,2%) у 2006р., 1600 млн. грн. (7,2%) у 2007р. В структурі експорту у 2005 р. домінують країни далекого зарубіжжя (57,1%), у 2006 та 2007 рр. – близького зарубіжжя (відповідно 54,9% та 63,9% загального обсягу експорту). Це свідчить про розширення міждержавних та міжрегіональних зв'язків на користь розширення контактів з країнами близького зарубіжжя.

Частка чистих податків на продукти у ВРП має тенденцію до зростання: (745 млн. грн. (5,0%) у 2005р., 968 млн. грн. (5,5%) у 2006р., 1142 млн. грн. (5,4%) у 2007р., що свідчить про зниження ціни праці та капіталу – основних факторів виробництва. За низької ціни праці, низького рівня ВРП на душу населення та невисоких (середнього рівня по Україні) показниках доходів та витрат на душу населення, область постійно нарощує залишки вільних грошових коштів в руках населення (таблиця 12).

Співвідношення обсягу накопичення і суми витрат населення складають достатню для стабільно працюючої економіки величину 9,9-11,1%. Проте лише частина цих коштів обертається у фінансовій сфері. Залишок коштів перебуває на руках у населення у знерухомленому з економічної точки зору вигляді.

Матриця соціальних рахунків Кіровоградської області 2005 року, що складена за даними головного управління статистики за відповідні періоди часу (табл. 13), є такою, що адекватно відображає економічні процеси в регіоні, про що свідчать незначні дисбаланси за сальдо "обсяг продажів–обсяг платежів", а також "доходи населення–витрати населення".

Слід також зазначити, що МСР може містити значні обсяги нестандартної інформації – дані про обсяги неформальної (тіньової) економічної діяльності, центральний банк у якості окремого інституційного сектора економіки (МСР 2005р. Індонезії), деталізовані рахунки "іншого світу" (Rest of world) (МСР 2002р. КНР, МСР 2005р. ПАР). Власну інтерпретацію послідовності розрахунку МСР, а саме національні рахунки охорони здоров'я (ICHA), запропонувала Всесвітня організація охорони здоров'я (UNAIDS). Розрахунки реалізовано для окремих країн (1997/1998р. Мороко тощо). Нідерландські статистики розширили стандартну МСР, включивши до неї додаткові характеристики економічних факторів, що впливають на споживчу поведінку та економічну діяльність, а також час (вирізняється час на отримання доходу, репродуктивну діяльність і дозвілля). На основі цих розрахунків розроблено так звану розширену систему матриць соціально-економічних рахунків (System of Economic and Social Accounting Matrix and Extensions – SESAME). Цілком зрозуміло, така інтерпретація системи дає можливість дезагрегування даних за додатковими вимірами, які можуть досить суттєво впливати на структуру економіки.

Висновки. Таким чином, складену за описаною методикою, доповнену, у випадку необхідності, іншими даними, ФМСР може бути використано для розрахунку окремих показників формування людського капіталу, диференційних розрахунків соціальних витрат для різних верств населення (сільські та міські жителі; бідні, з середнім статком та забезпечені сім'ї; роботодавці, наймані працівники, самозайняті тощо).

Одним з недоліків сучасної системи національного рахівництва в Україні є неможливість безпосередньої побудови ФМСР за наскрізною ознакою (національна таблиця" витрати–випуск" містить дані про проміжне споживання за окремими КВЕД, дані про витрати на кінцеве споживання – для різних інституційних одиниць, а відомості про валове нагромадження капіталу – за окремими категоріями багатства (основний капітал, обіговий капітал, чисте придбання цінностей).

Згорнутий (високий ступінь агрегування) характер фінансових рахунків інституційних секторів вимагає додаткових витрат часу та обчислювальних ресурсів для визначення розміру поточних та капітальних трансфертів між інституційними секторами в масштабах національної економіки. Проведення наскрізних розрахунків вимагає застосування спеціальних методів визначення окремих показників кругообігу доходів у економіці (Waheed and Ezaki-type визначення F-SAM Multipliers тощо) [13].

Таблиця 13 – Матриця соціальних рахунків 2005 року для Кіровоградської області, млн. грн.

формування → / використання ↓		Види діяльності	Товари	Фактори виробництва		Економічні агенти			Накопичення	Експорт		Разом	
				праця	капітал	підприємства	домашні господарства	держава		СНД	Решта світу		
Види діяльності			14938					75		504,5	670,5	16188	
Товари		8061				1452	3039	37	1761	504,5	670,5	15524	
Фактори виробництва	праця	3551										3551	6207
	капітал	2656										2656	
Економічні агенти	підприємства ,			1026,5	117,8	9563,4						10707,7	
	населення			2711	1716			3024				7451	
	держава	745		252,6	0,7	127,9	72,7					1198,9	
Накопичення						10227,8	1296,2	288,3				11812,3	
Імпорт	СНД		159,7									159,7	
	Решта світу		426,3									426,3	
Разом		15013	15524	3551	2656	21371,1	4407,9	3424,3	1761	504,5	670,5		

Список літератури

1. Pyatt, Graham. and Erik Thorbecke. Planning techniques for a better future. International labour office. Geneva, 1976.
1. 2.Alarcon, Jorge et al. (1990). The social account framework for development economics 6, 307-342.
2. Byron R.P. The estimation of large social account matrix // Journal of the Royal Statistical Society. – 1978. - №141, part 3.
3. Amault Emini, Cristian (2002). Designing the financial social accounting matrix underlying the integrated macroeconomic model for poverty analysis: the Cameroon country-Case. University of Yaounde II, Cameroon and CREPA, Universite Laval, Quebec, Canada.
4. Asian, Murat. Turkish financial social accounting matrix, Social Science Journal of Anatolia University.
5. Keuning, Steven and William de Ruijter (1988). Guidelines for the construction of a social accounting matrix, Review of income and wealth, vol.34, No.1, March 1988.
6. Todaro, Michael (1987). Economic development in the third world. Longman, London.
7. О.Мартякова, В.Лепа. Использование матрицы социальных счетов для оценки мультипликативных эффектов в экономике // Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. Випуск 100-2. – 2005 – С.150-157.
8. Li, Jia (March 2008). The financial social accounting matrix for China, 2002, and its application to a multiplier analysis. Graduate school of international Nagoya University, Japan.
9. R.H.Dholakia, A.Agarwalla, A.B.Bazaz, P.Agarwal. Trends in technical progress in India-Analysis of input-output nables from 1968 to 2003. – N.W.No.2009-11-02. – November 2009.
10. Financial social accounting matrix. Indonesia 2005. – BPS – Statistics Indonesia and Bank Indinesia. – 2009.
11. П.А.Земсков, С.П.Земсков. Приложение теории общего равновесия к моделированию экономики Нижегородской области. Научный доклад № 99/14. Российская программа экономических исследований, 2000.
12. Waheed. Abdul and Ezaki, Mitsuo (March 2006). “Discussion paper No.141: A financial social account matrix for Pakistan”. Graduate school of international Nagoya University, Japan.

Ю.Малаховский

Сводные счета измерения эффективности социально-экономической деятельности

Исследуются аналитические возможности и разрабатываются методологические предложений по составлению и использованию финансовой матрицы социальных счетов с целью комплексного исследования последовательности и взаимной святи показателей выпуска товаров и услуг, производства, первичного и вторичного распределения доходов, их окончательного использования, накопления капитала на национальном и региональном уровнях хозяйствования

Y.Malakhovsky

Consolidated accounts of measuring the effectiveness of socio-economic activities

In article study analytical capabilities and develop methodological proposals for the preparation and use of the financial accounts of the social matrix in order to study the complex sequence of indices and mutual respect of goods and services, manufacturing, primary and secondary distribution of income, their final use, capital accumulation at the national and regional levels management

Одержано 17.10.11